

NU ESTE BINE SĂ FIE OMUL SINGUR

Recunoașterea importanței legăturilor omenești crește continuu astăzi în mentalitatea contemporană, inclusiv din perspectiva cercetătorilor umaniști.

Încă de la Freud, dinainte de 1917 și până în 1926, s-a publicat și s-a susținut o nouă teorie despre personalitatea umană, care nu doar că deschide o zonă largă pentru un înțeles interpersonal, ci de multe ori pare chiar să o solicite. Referindu-se la fobiile copiilor, Freud scrie că acestea se manifestă cu mult mai mult atunci când copilul este singur, în loc întunecat, sau când se găsește cu o persoană necunoscută decât când se află alături de o persoană cu care s-a obișnuit, așa cum este mama¹. Pentru Adler, omul dispune de înclinații sociale înnăscute, înclinații care îl fac să se atașeze de alți oameni, să participe împreună la activități sociale sau comunitare, să pună interesul social mai presus de interesele egoiste. Fromm consideră că nevoia omului de a stabili relații cu aproapele lui este o nevoie fundamentală și înnăscută, ce se manifestă într-un duh de frățietate².

Părerile lui Harry Sullivan, părintele psihiatriei interpersonale, accentuează în mod special importanța legăturilor omenești. Nu putem despărți personalitatea omenească, zice Sullivan, de experiențele ei interpersonale. Organizarea personalității omenești se

¹ Freud, Standard Edition, XX, p. 134.

² E. Fromm, *The sane society*, New York, Rinehart, 1965, p. 363.

bazează pe relații interpersonale mai mult decât pe elemente intrapsihice. Înțelegerea, amintirea, gândul și alte proceduri psihologice au un caracter interpersonal¹. Atât la vârsta prunciei și a copilăriei, cât și la vârsta adolescenței, experiențele interpersonale constituie elementul cel mai important al dezvoltării personalității, care se dezvoltă normal atunci când experiențele acestea sunt bune și, dimpotrivă, manifestă dezvoltări anormale atunci când experiențele acestea provoacă durere și dezamăgire. Individul care, în urma unor experiențe interpersonale nefericite, dureroase, și-a format o psihologie anormală are o invaliditate gravă în ceea ce privește capacitatea de a fundamenta relații interpersonale.

La vârsta preadolescentă, individul începe să urmărească stabilirea unor relații interpersonale de egalitate. Lipsa unui partener apropiat îi provoacă o singurătate descurajantă adolescentului și constituie cea mai dureroasă experiență a lui. Această durere a singurătății este atât de intensă, încât va fi înclinat să caute experiențe și ocazii de interpersonalitate, în ciuda angoasei și fricii care îl încearcă în această situație. Singurătatea ajunge la dimensiuni maxime în adolescență, și de acolo continuă pe întreaga perioadă a vieții.

Stadiul final al personalității și al procedurii maturității psihologice îl constituie manifestarea și dezvoltarea nevoii de uni-re și conlucrare cel puțin cu unul, dar de preferat cu mai mulți oameni. Astfel, putem să concluzionăm, cu o oarecare siguranță, că oamenii maturi, dacă nu se întâmplă ceva extraordinar de important, pot să înțeleagă și să aibă compasiune pentru majoritatea celorlalți oameni și-și pot accepta limitările, interesele, capacitățile, neliniștile și celelalte, și pe ale lor, și pe ale celor între care se mișcă și între care își desfășoară activitatea, cu care au oarecare legături și contacte². Orice încercare de evitare a con-

¹ H.F. Sullivan, *The interpersonal story of psychiatry*, Norton & Company Inc., New York, p. 110.

² Idem, *ibidem*, p. 310.

tactului interpersonal și orice înclinație egocentrică împiedică maturizarea și definitivarea personalității omenești. Pentru Carl Rogers, orice om are nevoie de atenție, de acceptare, de căldură, de simpatie, de compasiune din partea tuturor celor care au oarecare importanță pentru el, pentru a se putea accepta el însuși pe sine așa cum este și pentru a putea să dezvolte o legătură satisfăcătoare și sănătoasă cu ceilalți. Rogers crede că și un individ care prezintă tulburări de personalitate poate fi vindecat printr-o legătură adâncă, sănătoasă, cu alții.

Martin Buber, pornind de la un extras din lucrarea lui Feuerbach *Principiile unei filosofii a viitorului*¹, ajunge să pună în legătură dependența de relațiile interpersonale nu numai cu împlinirea și maturizarea omului, ci chiar și cu existența lui. Omul despărțit și însingurat nu este deplin și deci nu este el însuși. Viața reală este întâlnire, este relația omului cu alt om. Personalitatea omenească nu primește dimensiunile pe care le poate primi și nu poate dobândi puterea firească ei dacă nu are voința de a cultiva relații interumane. Numai omul care a cunoscut aceste legături și care a înțeles prezența lui *tu* are și capacitatea să hotărască singur, și doar cel ce poate hotărî singur este liber. Liber este numai acela care vrea fără a ajunge la autoritarism, cel care a înțeles realitatea deplinătății existenței umane în legătura *eu - tu*.

Există două relații principale ale fiecărei persoane: *eu - tu* și *eu - obiectul*. Fără un *tu*, persoana nu poate exista, nu se prezintă ca persoană când nu intră în relație cu altă persoană, este doar în relație cu obiectele. Când trăiește doar cu ceea ce este în jur, impersonal, atunci nu este om deplin². Atunci când însă se dăruiește lui *tu*, cel care se dăruiește se pune pe sine însuși într-o

¹ Omul, ca individ, nu are de la sine ipostasul omenesc nici ca ființă morală, nici ca ființă cugetătoare. Ipostasul omenesc se dobândește numai în comuniune, în unirea omului cu aproapele, unire care se bazează pe diferența între eu și tu. Grund Satze Berububer, *Between man and man*, New York, Macmillan Co., 1947, pp. 147-188.

² Martin Buber, *I and thou*, New York, 1958, p.34.

legătură cu ceilalți oameni și devine persoană exact prin această legătură cu *tu*. *Eu* devin *eu* atunci când spun *tu*¹.

„Eu” este o entitate a contrastelor, în care intensitatea și tensiunea și contradicția provin din identitatea existenței personale. Ceea ce Buber numește *tu*-ul înăscut se opune unicității individului de la nașterea sa. Atunci când individul intră într-o relație, acceptă viața tensiunii și unicității ca o realitate pentru existența lui și exprimă interesul pentru a trăi și viața acelei întâlniri, a celui întâlnit. În această viață a întâlnirii omul se găsește pe sine, în ea se justifică propria lui existență, această viață este izvorul oricărei binecuvântări proprii.

Omul autoritar, care-și trăiește viața pentru sine, este incapabil pentru această viață. Nu înțelege importanța relaționării, ci el, prin sine însuși, își incendiază lumea și propria dorință, care îl folosește² și îl subjugă. Omul care are un autoritarism excesiv, care nu a înțeles să se dăruiască lui *tu*, își părăsește sinele, își pierde sinele și, cu cât rămâne mai singur, cu atât este mai greu să aibă o relație și cu atât este mai mare dorința de relație.

Oamenii funcționează într-un sistem de relații multiple, iar imaginea pe care o au despre sine provine din acest sistem de legături, în care se găsesc în fiecare clipă. Asta înseamnă că identitatea omenească este ceva dinamic, care se schimbă neîncetat și fără limită. Omul care este limitat în ceea ce privește legăturile sale cu ceilalți are și despre sine o imagine limitată, provenită din mediul său limitat, lucru care îi viciază cu mult dezvoltarea.

Limitele fiecărei legături se regăsesc în lumea suprafirească. În orice relație se descoperă veșnicul *Tu*. Pe Dumnezeu nu-L întâlnim atunci când ne îndepărtăm de ceilalți, ci Dumnezeu ne întâlnește în toate legăturile noastre. În oricare *tu* particular este și un ochi al veșnicului *Tu*³. În fiecare *tu* ne adresăm veșnicului *Tu*⁴.

¹ Idem, *ibidem*, p. 11.

² *Ibidem*, p. 60.

³ *Ibidem*, p. 75.

⁴ *Ibidem*, p. 6.

Elementul determinant pentru realizarea acestei uniri a omului cu aproapele, care îi și împlinește viața, este dragostea. Dragostea, pentru reprezentantul teologiei pastorale Paul Johnson, nu este doar problema profeților, a moraliștilor sau a poezilor romantici, ci este și obiect al căutării multor psihologi și umaniști, dezvoltându-se neîncetat dovezile conform cărora viața fără dragoste constituie o invaliditate gravă. De la copilul nedorit la adolescentul ignorat, de la adolescentul ignorat la adultul nevrotic, și de la acesta la descurajarea vârstnicului este o linie dreaptă a desconsiderării și a ignorării pe care o brăzdează lipsa dragostei. Aceste tragedii pot fi îndepărtate acolo unde dragostea există. Unde nu este dragoste, dezvoltarea psihologică a individului întârzie și poate chiar eșua. Nu înseamnă însă dragoste nevoia nevrotică de dependență și dorința de stăpânire, de dominație. Doar dragostea autentică naște indivizi sănătoși¹.

Direcția reprezentanților științelor umaniste este astăzi conștientă de faptul că această dragoste autentică, și nu oricare procedură mecanică, este elementul decisiv pentru dezvoltarea sănătoasă a individului, precum este și elementul decisiv pentru vindecarea celor care au fost traumatizați de lipsa acestei dragoste autentice.

„Este ciudat că știm atât de puține despre unul dintre cele mai importante mijloace de vindecare, despre dragoste”, scrie James C. Coleman. „În particular, pentru pacienții psihotici care s-au îndepărtat de lume, pe care o consideră dușmănoasă și dezamăgitoare, și care au tulburări interioare și sunt doborâți de vinovăție emoțională, dragostea este mijlocul terapeutic cel mai puternic. Dragostea celorlalți crește stima de sine a celui bolnav și-l ajută să se accepte pe sine ca persoană valoroasă. Îi prefăce, în mod axiologic, mediul din jur, pe care l-a creat bolnavul separat, însingurat, așa încât să poată să se lege de terapeutul său și

¹ Paul E. Johnson, *Psihology of pastoral care*, Abingdon Press, New York, Nashville, 1953, p.31.

să descopere tulburările și greutățile proprii. Nevoia de dragoste nelimitată a celor mai mulți bolnavi și dorința lor de căldură și acceptare sunt, de obicei, atât de mari, încât nu pot rămâne decât înfricoșați, însingurați și «autoblestemați», atâta vreme cât această dragoste nu-i satisface măcar în parte.¹

Abordarea psihosomatică a naturii reale a omului, care precumpănește astăzi, conduce studiul către încredințarea că nu doar dezvoltarea sănătoasă și sănătatea fizică a omului, ci chiar și sănătatea somatică depind în mare măsură de relațiile interpersonale. „Există multe dovezi, scrie Lawrence L. Leshan, că însingurarea psihologică adâncă sau lipsa capacității de a lega relații micșorează capacitatea individului de a lupta pentru sănătatea sa.”² „Viața nu trebuie să fie nimic altceva, completează Paul Federn, decât să iubești atât de mult, încât să nu mori.”³ Dar însemnarea lui Freud despre narcisism provoacă o reală surprindere: „În ultimă instanță, trebuie să iubim într-atât, încât să nu ne îmbolnăvim, căci e firesc să ne îmbolnăvim atunci când în urma dezamăgirii nu putem iubi.”⁴

Cercetările s-au îndreptat în ultimii ani către căutarea cauzelor cancerului în relațiile omenești și s-a enunțat faptul că bolnavul de cancer este un individ care dă într-un mod exagerat o mare importanță legăturilor sale cu ceilalți oameni, legături pe care și le dorește stabile, neschimbătoare și în care își regăsește o mare parte din sine. Izolarea bolnavului de cancer face foarte dificilă crearea unor noi legături atunci când cele vechi se subțiază. Doctorii din cele mai vechi timpuri aduc în discuție faptul că această boală urmează lipsei unei legături importante, care

¹ James C. Coleman, *Abnormal psychology and modern life*, Sottfosman Co., Chicago, Atlanta, Dallas, Texas, Falloalto, Fire Iown, NJ, 1965, p. 584.

² Lawrence L. Leshan, *The safety throne: an approach to accident free persons*, Psychiatry, pp. 465-469.

³ Paul Federn, *The Reality of death instinct, especially in melancholia*, 1932, pp. 129-151.

⁴ S. Freud, *On narcissism*, Collected papers, vol. 4, Londra, Hogart Press, 1946.

pare de neînlocuit. Această convingere este întărită de cercetările contemporane¹. Luând în considerare tot ceea ce cunoaștem despre greutatea pe care o are investiția afectivă a bolnavului de cancer față de obiectul legăturii vechi, putem să presupunem, zice Gotthard Booth, că tumoarea canceroasă este substitutul simbolic al celui pe care l-am pierdut².

Aceste păreri ale psihologiei contemporane despre relațiile interumane nu sunt deloc noi. Multe tradiții sociale din Antichitate accentuează importanța specială a legăturilor omenești, dar neîndoielnic tradiția creștină este cea care ridică relațiile omenești la un nivel înalt. Pentru Iisus Hristos toate lucrurile omenești depind de două feluri de relații: relația omului cu Dumnezeu și relația omului cu aproapele.

Încă din tradiția Vechiului Testament se dădea o însemnătate importantă legăturilor omenești. Pentru tradiția Vechiului Testament tot ceea ce este în sufletul omenească se datorează contactului cu alte suflete omenești, provine din familie, de care nu se poate îndepărta și în care se desăvârșește. Familia constituie societatea mică în mijlocul căreia omul trăiește, fără de care nu se poate întâlni cu societatea celorlalți oameni, împreună cu care primește binecuvântarea lui Dumnezeu.

Izolarea, adică lipsa contactului cu aproapele, este nefirească pentru Vechiul Testament și o dovadă că viața nu există. Izolarea este o stare dureroasă, ale cărei icoane sunt Iov și Ieremia, și arată doar o încercare dureroasă specială. *Singur am șezut* (Ieremia 15, 17). Felul însingurării este exprimat de asemenea în versetele Psalmului 101: *asemănatu-m-am pelicanului din pusti, ajuns-am ca bufnița dintre dărâmături, privegheat-am și am ajuns ca o pasăre singuratică pe acoperiș*.

¹ Lawrence L. Leshan, *Psychological States and factors in the development of malignant desises*, J. J. NAT Cancer Inst., 22, 1-18, 1959.

² Gotthard Booth, „The Cancer patient and the minister”, in „The pastoral psychology”, vol. 17, nr. 161, februarie, 1946, p. 18.

Atunci când Osea vrea să descrie starea jalnică în care a ajuns poporul evreu îl numește *fire sălbatică, singuratică și răăcită*.

Acolo unde există comunitatea, acolo există și binecuvântarea lui Dumnezeu, iar comunitatea nu este nimic altceva decât participarea comună a oamenilor la această binecuvântare. O realitate socială sau comunitară e caracterizată de armonia pe care o are comunitatea care se adapă din această binecuvântare. Această armonie e numită de Israel *Shalom*, iar cuvântul acesta, care desemnează de obicei pacea, dar care în sensul de bază înseamnă deplinătate, semnifică dezvoltarea neîmpiedicată și liberă a sufletului, care în continuare duce la o armonie comunitară, socială.¹

Sufletul omului poate să se dezvolte doar atunci când se găsește în legătură cu alte suflete. Deplinătatea se dobândește doar în comuniunea cu alte suflete, acolo unde există armonie și unde binecuvântarea lui Dumnezeu curge din belșug peste membrii ei, iar aceștia primesc și dăruiesc fiecare ce poate.²

Nimic nu este mai anormal, mai nefiresc decât lupta între frați, luptă care se întâmplă numai într-o societate decăzută, acolo unde un diavol, un demon stăpânește peste oameni și le provoacă tulburări (v. Judecători 7, 22 și III Regi 14-20), când toate se sfârșesc atunci când se întorc împotriva fratelui, când toate sunt distruse (v. Isaia 19, 20). Nimeni nu are încredere în celălalt și înșiși casnicii omului devin vrăjmașii lui (v. Miheia 7, 5-6).

Omul care se întoarce împotriva celorlalți membri ai familiei sale determină o stricăciune de neîndreptat, pentru că într-adevăr declară război împotriva sa însuși (v. III Regi 16, 19 și I Regi 30, 34).

Unitatea familiei este o condiție importantă pentru puterea și reușita fiecărui om și tot ceea ce privește familia unui om are o mare importanță pentru el, pentru cei care vor veni în contact cu el (v. Judecători 16, 15).

¹ Johs Pedersen, *Israel: Its life and culture*, Geoffry Cumberlege, Ortodox University press, Londra, 1959, vol. 1-11, p. 263.

² Idem, *ibidem*, p. 264.

Sunt vrednice de mare atenție atât puterea politică, împărătească, cât și frăția, căci aparține unei familii și nu doar unei persoane, unui individ, deoarece nu este cu puțință ca un singur individ izolat să dețină o asemenea binecuvântare.

Familia se zidește prin naștere, dar nu este o simplă comunitate trupească, deoarece vedem că atunci când soția intră în familie aduce și unirea sufletească.¹

Vechiul Testament dă o mare importanță prieteniei: mai fericiți sunt doi laolaltă decât unul, fiindcă au răsplătă bună pentru munca lor, căci dacă unul cade îl scoală tovarășul lui, dar vai de cel singur care cade și nu este cel de al doilea ca să îl ridice! Asemenea, când doi se culcă, se încălzesc, iar unul cum s-ar putea încălzi? (v. Ecleeziast 4, 9-12). *Sufletul lui Ionatan s-a lipit de sufletul lui David, și l-a iubit Ionatan ca pe sufletul său* (I Regi 18, 1). Prietenia este comuniunea sufletelor. Două suflete constituie o uniune și formează o unitate ca un singur suflet. În prietenia lui David cu Ionatan există o comuniune atât de adâncă între suflete, încât chiar și cea mai puternică comuniune de familie nu o poate despărți (v. I Regi 20).

Fiecare om este aproape ca un rob. Cu cel cu care se întâlnește se leagă, dar cuvântul acesta se referă și la fraternitate, și la comuniunea duhovnicească (v. Ieșirea 32, 37; Leviticul 21, 2-25; Iov 19, 14, Psalmi 14, 3; Ruth 2, 20 și 3, 12)². Cel care are capacitatea de a atrage alte suflete are toate binecuvântările³. Posibilitatea construirii relațiilor constituie harisma lui Dumnezeu sau darul lui Dumnezeu către cei drepți (v. Pilde 11, 28).

Mântuitorul Hristos și experiența Bisericii ridică la un nivel cu mult mai înalt legăturile umane. Ioan Gură de Aur privește toată zidirea ca o intenție a lui Dumnezeu de a-l aduce pe om mai aproape de aproapele său. De aceea ne-a dat nouă început

¹ *Ibidem*, p. 270.

² *Ibidem*, p. 284.

³ *Ibidem*, p. 285.

comun pe Adam, altfel am fi putut fi făcuți toți din pământ, dar împreunarea și creșterea copiilor ne unește. De aceea nu a făcut-o pe femeie din pământ, deoarece nu era de ajuns să fim din aceeași fire, din aceeași substanță, ci trebuia să avem și strămoși comuni, ca să nu ne considerăm străini între noi și, pentru că Adam și Eva au știut de la început că sunt două existențe diferite, îi unește din nou cu căsătoria.¹ Faptul că suntem cu toții din aceeași fire ne conduce către unire, căci și animalul iubește pe cel asemenea lui, dar Dumnezeu a încercat să cultive înăuntrul nostru dispoziția pentru unire și în multe alte feluri²: prin faptul că avem fiecare dintre noi nevoie de calitățile profesionale ale celuilalt, prin faptul că trăim împreună.³ Dumnezeu ne-a dat și o limbă comună, ca să fie deplină comunicarea noastră. Varietatea limbilor și dificultatea comunicării legată de aceasta sunt un rezultat al păcatului omenesc, nu fac parte din planul inițial al lui Dumnezeu.⁴ Mai mult, chiar și diferențele sociale pot să aducă oamenii mai aproape, căci, atunci când unul se trezește la nevoie, un altul vine aproape și se unesc afectiv.⁵ Astfel, Dumnezeu oferă omului o ocazie mai înaltă de a depăși inegalitățile care sunt consecința păcatului, transformându-le într-o ocazie de apropiere și de unire cu aproapele.

Fundamental, interesul tuturor oamenilor se găsește în aproapele lor și acesta este un alt motor firesc care îl aduce pe om lângă aproapele său.⁶ Astfel sunt și firea, și dorința erotică, iar scopul de bază al acesteia îl constituie apropierea și unirea oamenilor. „Scopul celor doi este – zice Sfântul Ioan Gură de Aur – ca cei doi să fie una, și zic despre bărbat și femeie. Din fire cei doi ajung un singur trup.”⁷ „Omul este o ființă socială și comunitară, și nu

¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXIV la I Corinteni*, PG 61, p. 289.

² Idem, *ibidem*, p. 290.

³ *Ibidem*, p. 291.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XXXII la I Corinteni*, PG 61, pp. 270-271.

⁶ Idem, *Omilia XXXIII la I Corinteni*, PG 61, p. 280.

⁷ Idem, *Omilia IV la Romani*, PG 60, p. 418.

singuratică și asocială.”¹ Hristos și religia creștină în întregul ei ne dau o dimensiune unică a relației omenești, întărind că aproapele este pentru fiecare om Însuși Dumnezeu.

Cel care îl primește pe aproapele său în numele lui Hristos, pentru Hristos îl primește, pentru că și Hristos pe acesta îl face paznic al Tatălui.² Adevăratul lăcaș al lui Hristos este chiar sufletul aceluia credincios. Pe acesta îl iubește, pe acesta îl îmbracă, pe acesta îl iubește tare, în acesta Hristos poate fi primit.³ Părinții pustiei spun: când l-ai văzut pe fratele tău, L-ai văzut atunci pe Domnul Dumnezeuul tău.⁴ Iar celor care i-au întrebat cum de pot sluji cu atâta dăruire pe cei străini ei le-au răspuns: nu oamenilor muncim, ci lui Dumnezeu.⁵ Nimeni să nu se plângă că nu a trăit în vremea în care Hristos trăia în trup pe pământ și că nu a putut să mănânce împreună cu El, pentru că și acum Îl putem chema să cîneze împreună cu noi. Mulți dintre cei care au cinat împreună cu El au fost osândiți, precum și Iuda. Însă cei care Îl primesc acum în chipul fratelui și împart împreună cu El mâncarea și acoperișul se vor bucura de o mare binecuvântare. Cine s-a obișnuit a-L privi în chipul fratelui îi face bine aproapelui său cu aceeași dispoziție pe care și-a îndreptat-o către Însuși Hristos.⁶

Creștinul trebuie să fie legat de aproapele său, pentru că toți creștinii sunt mădulare ale Trupului lui Hristos (v. I Corinteni 12, 13; Romani 12, 5; Efeseni 4, 25). De aceea nimeni nu poate spune: *nu am nevoie de tine* și fiecare are nevoie de darurile celui-

¹ Nil, *Către monahul Agaton*, „Despre cunoaștere și rugăciune”, cuv. 11, PG 79, p. 79.

² *Catenae Graecorum Patrum in Novum Testamentum*, Oxonii e Typographio Academico, 1844, vol. 1, p. 343.

³ Jerome, *Scrisoarea 58 către Paulinos*, în „Nicene and Post Nicene Fathers”, Wm. B. Eerdmans Publ. Co Grand Rapids, Michigan, vol. 6, p. 122.

⁴ Societe de Bollandistes, *Subsidia Hagiographica, Hystoria Monachorum in Aegypto*, p. 68.

⁵ Sf. Ioan Sinaitul, *Scara*, „Despre fericita ascultare”, PG 88, p. 685, trad. rom. Ed. Arhiepiscopiei Timișoarei – Învierea, Timișoara, 1994.

⁶ Fer. Augustin, *Cetea lui Dumnezeu*, în „Nicene and Post Nicene Fathers”, prima serie, vol. 2, p. 476.

lalt. Fiecare mădular se îngrijește de celelalte, aflându-se în comuniunea duhovnicească a compasiunii¹. Nici unul dintre noi nu se îngrijește cu nimic de ale sale, deoarece își îndreaptă grija întru toate către ceilalți.²

Fără legătură cu aproapele sau fără unirea cu aproapele n-am putea să primim duhul lui Dumnezeu. Se întâmplă precum atunci când mâna este tăiată din trup, duhul continuă să slujească în trupul rămas și continuă să vină din trup, dar, negăsind mădularul tăiat, nu iese afară din trup pentru a-l întâlni. La fel cum nici Trupul lui Dumnezeu nu ne întâlnește dacă nu suntem uniți între noi în dragoste.³ Cei care sunt doritori ai desfătării duhului de la cap îl primesc și unii altora îl împărtășesc.⁴

Nici un progres duhovnicesc nu poate să reușească, să fie dobândit de către om, dacă nu este egal cu aproapele său. Trebuie să fim înflăcărați de dragostea cea desăvârșită, după cum zice Sfântul Pavel efesienilor: *să puteți înțelege împreună cu toți sfinții care este lărgimea și lungimea și înălțimea și adâncimea, și să cunoașteți iubirea lui Hristos, cea mai presus de cunoștință, ca să vă umpleți de toată plinătatea lui Dumnezeu* (Efeseni 3, 18-19). Și același scrie că doar când veți purta sarcinile unii altora veți împlini legea lui Hristos. Doar împreună fiind zidiți puteți fi lăcaș al lui Dumnezeu în duh (v. Efeseni 2, 22). Și doar împreună viețuitori în dragoste puteți ajunge la cunoștința tainei lui Dumnezeu, la care nimic altceva nu-l poate conduce pe om atunci când nu este unit cu aproapele său, nici cercetarea scripturilor, nici posturile, nici privegherile.

Toate acestea sunt instrumente ale desăvârșirii. Desăvârșirea însă este unirea cu aproapele.⁵ Nici un folos nu aduce și toate se

¹ Sf. Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfânt*, PG 32, p. 181.

² Nil, *Către monahul Agaton*, „Despre cunoaștere și rugăciune”, cuv. 13, PG 79, p. 840.

³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XI la Epistola către Efeseni*, 62, p. 84.

⁴ Idem, *ibidem*, p. 85.

⁵ Sf. Ioan Casian, *Părinți aleși*, Ed. Diovuniotu, 1913, pp. 11-13.

strică atunci când sunt făcute fără dragoste. Dragostea pe toate le întărește, și orice bun ar fi în lipsa acesteia nimic nu e și se sfârșește. Căci, oricât de mari ar fi părțile corabiei, dacă nu sunt lipite, nici un folos nu aduc. Și pereții casei de ar fi mari, și oasele trupului dacă ar fi, dacă nu sunt legate între ele, nu aduc nici un folos. Și, în toate, ceea ce va reuși se datorează dragostei. Nu zicem că unirea este doar vârful, ci zicem că este și mijlocul, de mare nevoie fiind aceasta. Este și vârful, ca atingere a desăvârșirii, este și rădăcina legăturii a ceea ce îi ține uniți pe cei ce caută desăvârșirea.¹

Pentru ca această legătură să existe și unirea între oameni să fie reală este necesar elementul dragostei, ca să faci această legătură de nedezlegat.² Dragostea le face pe toate armonioase. Cu dragostea se desăvârșesc toți cei aleși ai lui Dumnezeu. Fără dragoste nimic nu este bineplăcut lui Dumnezeu.³ Dragostea nu-l lasă pe om să păcătuiască.⁴ Nu poate zice cineva ce plată avem de la Dumnezeu când iubim sau dă-ne nouă plată pentru că ne iubim unii pe alții.⁵ De aceea, priviți-vă unii pe alții, iertați unii altora... După cum și Hristos v-a iertat vouă, așa să iertați și voi, iar peste toate acestea îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvârșirii (v. Coloseni 3, 13-14). Cel ce păzește dragostea mai mare decât toți este⁶, scrie Marele Atanasie. Scripturile au înălțat dragostea mai presus de orice virtute⁷, completează Sfântul Efrem Sirul. Contemporanul său Ava Isaia descoperă dragostea ca deplinătatea și desăvârșirea tuturor virtuților⁸, iar Marcu Ascetul zice că

¹ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia VIII la Epistola către Coloseni*, PG 62, pp. 5-54.

² Leon cel Mare, *Scrisoarea XIII către Episcopul provinciei Illyricum*, în „Nicene and Post Nicene Fathers”, seria a 2-a, vol. 12, p. 19.

³ Sf. Grigorie cel Mare, *Epistola XXXIII*, în „Nicene and Post Nicene Fathers”, seria a 2-a, vol. 12, p. 241.

⁴ Sf. Clement Alexandrinul, *Stromate*, IV, cap. 18, 52 A, B.E.P., vol. 8, p. 88.

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia II la Epistola a II-a către Tesaloniceni*, PG 62, p. 406.

⁶ Sf. Atanasie cel Mare, *Despre feciorie*, 21, B.E.P.E.S., vol. 33, p. 71.

⁷ Sf. Efrem Sirul, *Ascetice*, Atena, 1864, p. 130.

⁸ Constantin Cavaros, „The concept of Christian love”, în „The Patristic and Byzantine Review”, vol. 1, nr 1, 1982, p. 39.

[dragostea] este cuprinzătoare a tuturor poruncilor.¹ Atunci când vrei poți să îți faci prieten pe oricine², spune Ioan Gură de Aur.

Cel care face minuni și are toată înțelepciunea lumii, cel ce învie morții nu a câștigat nimic dacă este despărțit de aproapele său, dacă nu se găsește împreună cu el în unire.³ De aceea și Sfântul Pavel nu zice „urmați dragostea”, ci zice „dăruiți dragostea”, dragostea nu se urmează, ci dragostea se dăruiește. De aceea nu zice urmați dragostea, ci vânați dragostea, deoarece, pe cât de multe ar fi opreliștile care nu ne lasă să o arătăm, pe atât de mare este valoarea ei și atât de mult ar trebui s-o prețuim, încât să facem tot ce putem ca s-o dobândim.⁴ Ar trebui să încercăm deci neîncetat să ne apropiem de aproapele nostru, fără să îndepărtăm pe nici unul sub pretextul că nu avem ceva comun cu el. Cu diavolul nu avem nimic comun, însă cu ceilalți oameni le avem pe toate comune (avem aceeași fire, locuim același pământ, mâncăm aceleași lucruri, avem același Tată, am primit aceeași descoperire), nu ar trebui deci să spunem că nu avem nimic comun cu un om. Acesta este un cuget diavolesc și lipsit de omenie.⁵ Să nu ne comportăm ca niște înstrăinați, să nu zicem niciodată *acela nu este prietenul meu, nici ruda mea, nici vecinul meu și nu am nimic în comun cu el, ci cum să nu mă apropii de el, căci, chiar dacă nu-mi este rudă sau prieten, este om și are aceeași fire ca toți oamenii, are același Tată și trăiește pe același pământ*. Și dacă se întâmplă să aibă aceeași credință, este același mădular, pentru că nimic nu poate să îi unească mai mult pe oameni decât credința.⁶

În numele Tatălui trebuie să fie cuprinși toți oamenii, ori de sunt prieteni sau vecini, ori de aparțin aceleiași stări sociale ori

¹ Marcu Ascetul, „Despre cei care se îndreptătesc prin fapte”, în *Filocalia*, vol. I, p. 125, trad. rom. *Filocalia sfințelor nevoiște ascetice*, EIBMBOR, București, vol. I.

² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia IX la Epistola către Efeseni*, PG 62, p. 72.

³ Idem, *Omilia XXXII la Epistola întâi către Corintieni*, PG 61, p. 272.

⁴ Idem, *Omilia XXXIV la Epistola întâi către Corinteni*, PG 61, p. 289.

⁵ Idem, *Împotriva adrianiștilor – Omilia întâia*, PG 49, p. 34.

⁶ Idem, *Omilia XV la Evanghelia după Ioan*, PG 59, p. 101.

alteia, ori de sunt dușmani sau vrăjmași.¹ De aceea va trebui să ne interesăm și să ne rugăm pentru toți ereticii, astfel ca și ei să se îndrepte către noi și să cultivăm dragostea, pentru a nu deveni și noi fiare. Doar în felul acesta poate să fie adusă înapoi credința celor care s-au depărtat de ea, pentru că mulți oameni s-au îndepărtat de Dumnezeu din cauza unor confruntări sau contraziceri, certuri.² Și dacă celălalt om vrea să se despartă de noi, noi n-ar trebui să ne despărțim de el. Dorința celui alt de a se despărți de noi ar trebui să ne fie un motiv pentru a avea mai mult interes pentru el, și nu un motiv de indiferență. Nu putem spune că ignorăm pe unul dintre oameni deoarece este bolnav, căci boala este răcirea dragostei și va trebui să încercăm să încălzim ceea ce s-a răcit. Și, dacă nu se încălzește, noi ar trebui să continuăm în încercarea noastră.³

Fericit este omul care poate iubi toți oamenii la fel.⁴ Acesta iubește cu adevărat. Cine iubește doar pe apropiații săi iubește doar ca să fie iubit.⁵ Pentru cei care au cunoscut și au gustat adevărata dragoste, rudenii de sânge nu înseamnă mai nimic.⁶ Când cineva iubește cu adevărat, dispoziția lui față de ceilalți oameni nu depinde de ideile lor și, privind în adâncul firii omenești, pe care cu toții o avem comună, îi iubește pe toți în mod egal.⁷

De vreme ce trebuie să ne iubim între noi cu aceeași măsură, nu putem face sau nu ne putem însoți în grupări sau facțiuni, pentru că acela care iubește pe unul mai mult decât pe altul se acuză singur că dragostea față de celălalt nu este autentică.⁸

¹ Leon cel Mare, *Sermons*, în „Nicene and Post Nicene Fathers”, vol. 12, p. 123.

² Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia VII la Epistola întâi către Timotei*, PG 62, p. 536.

³ Idem, *Omilia XXVII la Epistola către Romani*, PG 60, p. 647.

⁴ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, Suta I, în *Filocalia*, Ed. Asitir, vol. B, p. 5, trad. rom. *Filocalia...*, vol. III.

⁵ Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia III la Epistola către Efeseni*, PG 63, p. 36.

⁶ Sf. Vasile cel Mare, *Cuvânt ascetic*, PG 31, p. 885.

⁷ Sf. Maxim Mărturisitorul, *Despre dragoste*, 70, în *Filocalia*, vol. III, p. 10.

⁸ Sf. Vasile cel Mare, *op. cit.*, PG 31, p. 135.